

מניעים מאפיינים ומגמות

רדיו ראון אבידן

מה מריץ את סוריה בלבנון?

נוכח כל הקשיים שנוצרו, אשר עשויים לסכן את עצם קיומו של משטר אסד, נשאלת השאלה מדוע כה נחושים הסורים בדעתם שלא, "להתקפל" מלבנון עד אשר יושג, "פיתרון סורי" למשבר הפוקד אותה. "לאנגליה אין ידיים קבועים, יש לה רק אינטרסים קבועים". משפט זה של פאלמרסטון, מי שהיה ראש ממשלת בריטניה במאה ה-19, הולם היטב את המדיניות הסורית בלבנון. "ידידיה" של סוריה בלבנון השתנו מעת לעת במהלך המשבר הלבנוני. אויב מאתמול — הפלנגות הפאשיסטיות — הפכו לידיד של היום והידידים הפלסטיניים של אתמול הפכו ל"מהפכנים סוטים" של היום. זאת, בעוד שהאינטרסים הסוריים בלבנון והתפיסות הסוריות הבסיסיות אודות יחסי הגומלין והזיקה ההדדית בין סוריה ללבנון נותרו בעינם ולא חל בהם שינוי כלשהו.

בשורש התפיסה הסורית הבסיסית לגבי לבנון ניצבת המציאות הגיאוגרפית. תחת שלטון האימפריה העות'מאנית לא היה, "הסדר פורה" מחולק על-ידי גבולות לאומיים כלשהם. רק בשנות העשרים הוא בותר על-ידי בריטניה וצרפת ליחידות אוטונומיות שכללו את סוריה, לבנון, עיראק, ארץ-ישראל ועבר הירדן. במסגרת זאת יצרו הצרפתים את, "לבנון הגדולה" באוגוסט 1920. הלאומנים הסוריים לא השלימו עד היום עם צעד זה וממשיכים לראות בלבנון חלק מסוריה. ביטוי לכך נתן אסד באומרו: "בהיסטוריה, סוריה ולבנון הן מדינה אחת ועם אחד. ההיסטוריה מלמדת כי סוריה ולבנון... יש להן

ב-13 באפריל 1975 אירעה תקרית בשכונה הנוצרית, "עין רמאנה" שבבירות: הנוצרים טבחו למעלה מ-20 מחבלים מארגונו של אחמד ג'בריל כנקמה על רצח אחד מאנשי ה"פלנגות". תקרית זאת היתה אות פתיחה למלחמת אזרחים אכזרית הפוקדת את לבנון מאז ועד עתה. סוריה נכנסה לתוך הקלחת הלבנונית ככוח מרכזי המעורב במשבר הלבנוני. ני. תחילה ניסתה כוחה בתיווך בין הצדדים היריבים. ומאוחר יותר, מתחילת 1976, הפכו הסורים לצד במשבר, אשר מעורבותו בסכסוך הולכת ומעמיקה. מעורבות זו העמידה את המשטר הסורי בפני קשיים ניכרים, אשר לא היו כמוהם במשך חמש שנות שלטונו של אסד. ככל שהעמיקה מעורבותה של סוריה בלבנון הלכו קשיים אלו וגברו, ובכל זאת ממשיכים הסורים בעקביות במדיניות זו, ואף מבהירים בפומבי כי אין בדעתם לסגת מלבנון, וכדברי אסד: "אם ירצו אחינו הלבנונים להיעזר באפשרויותינו הצבאיות ובכוחותינו המזוינים, אנו נעמיד לרשותם את כל אשר ירצו בכל חלק מאדמת לבנון — מקצה דרום לבנון ועד לקצה צפון לבנון... אנו נשארים בארץ זו בראש מורם..."

1. נאום אסד ב-20 ביולי 1976.

אינטרסים וקשרי קרבה אמיתיים משותפים... ודבר זה גורר ביטחון אמיתי משותף".

החזית הלבנונית עם ישראל משתרעת לאורך 80 ק"מ ונפגשת עם החזית הסורית. הסורים היו רוצים לראות בלבנון בסיס התקפי כנגד ישראל, מדינה שתשתלב כחלק אינטגרלי ב"חזית המזרחית" שתשתרע מראש הנקרה ועד עקבת, חזית מזרחית זו צריכה לכלול את מדינות העימות סוריה, ירדן ולבנון, (וזאת) בנוסף לעיראק ולכל מדינה ערבית שיש ביכולתה לשגר כוחותיה לחזית זו כדוגמת סעודיה וכווית (וכדוגמת) צבא השחרור הפלסטיני². במסגרת זאת גורסים הסורים כי במלחמה הבאה ניתן יהיה לנצל את שטח לבנון נגד ישראל לשתי מטרות: ריתוק כוחות צבא ישראלים בגבול הלבנון, ובכך להקל את הלחץ של צה"ל על רמת הגולן; ביצוע מהלכים התקפיים נגד ישובים ישראלים לאורך הגבול עם ישראל וב"אצבע הגליל". לאינטרסים הבטחוניים של סוריה בלבנון מצטרף גם עניינה של סוריה למנוע הפיכת לבנון למוקד חתרנות נגד המשטר הסורי. לבנון משמשת מוקד לחתרנות אנטי סורית מאז שנות החמישים, כאשר באופן מסורתי זרמו אליה גולים סוריים רבים בעקבות כל הפיכה בסוריה. נוסף לכך, יש לסוריה בלבנון אינטרסים כלכליים מסורתיים. סוריה ולבנון היו בימי המנדט הצרפתי יחידה כלכלית אחת. משהגיעו סוריה ולבנון לעצמאות, נתגלעו ניגוני דים אויביקטיביים בין האינטרסים הכלכליים של שתי המדינות, ויחסיהן היו רצופים חיכוכים בענייני מכס, טרזניט, חלוקת מים, תחרות בין נמלי ביירות ולטאקיה וסביב תנאי עבודתם של מאות אלפי הפועלים הסוריים בלבנון. מכלול זה של אינטרסים די בו כדי להגיע את סוריה לפרוש את חסותה המדינית-אסטרטגית הבלעדית על לבנון.

בשנות החמישים והשישים נתקלה סוריה ביריבה כמצרים הנאצריסטית אשר לא איפשרה לה לזכות במעמד דומיננטי בלבנון. למעשה, החלה סוריה לזכות במעמד זה רק תחת שלטונו של אסד ובעיקר לאחר מלחמת יום-הכיפורים. משמעות מיוחדת בתפיסה האסטרטגית הסורית קיבלה לבנון לאחר ספטמבר 1975 בעקבות חתימת מצרים על הסדר הביניים בסיני. לאחר ההסכם החלה סוריה חותרת לגיבוש מרכז כובד סביבה כ"סדר הפורה" שיהווה אלטרנטיבה צבאית ומדינית למצרים, אשר לדעתה של סוריה פרשה מהמערכה נגד ישראל. במסגרת ראייה זאת נתפסת לבנון כזירת מאבק בין סוריה למצרים אשר משמשת אבן בוחן ליכולתה של סוריה לממש "איפותיה האזוריות מרחיקות הלכת. אם תצליח סוריה בכפיית "פיתרון סורי" שיביא להפיכת לבנון למדינת חסות סורית, יתן הדבר דחיפה של ממש לשאיפותיה אלו. אם תיכשל סוריה בלבנון, יבוא הקץ על חלומותיו של אסד ליהפך לנאצר חדש וסוריה תוחזר למקומה ה"טבעי" בעולם הערבי כפי שהיתה בשנות החמישים והשישים. בהקשר זה יש לראות גם את העימות הסורי-פלסטיני שהתפתח כתוצר לוואי של המשבר הלבנוני. עימות זה אינו רק על השליטה בלבנון, אלא הרבה מעבר לכך. על כף המאזניים של העימות הסורי-פלסטיני מונחים עצמאות התנועה הפלסטינית מול השליטה הסורית עליה. תוצאותיו של העימות יקבעו למי תהא זכות הבכורה בטיפול ובקידום, הבעיה הפלסטינית".

2, "אלת'ורה", סוריה, 5 באוקטובר 1975.

בצד המאבק על מעמדה של סוריה ב"סדר הפורה" ובעולם הערבי נאבק אסד, אישית, על יוקרתו, מעמדו ויציבות משטרו. הצלחה סורית בלבנון תזכה את אסד ומשטרו ביוקרה מחודשת ותשתיק את גילויי הביקורת והנרגנות שהתעוררו בקרב הצבא הסורי, מפלגת הבעת' והציבור הסורי בכללותו במשך חודשי המשבר הלבנוני. אך כישלון סורי עלול להנחית מכת מוות ליציבות משטרו של אסד ולהחזיר את סוריה לאחור, אל אותה דינמיקה מוכרת של הפיכות חוזרות ונשנות שאיפיינו את סוריה בשנות החמישים והשישים. המשבר הלבנוני הפך, אפוא, עבור אסד ומשטרו לשאלה של "להחית או לחדול".

המשטר הלבנוני

על אף חשיבותה המדינית-אסטרטגית של לבנון, אין סוריה פועלת לסיפוחה הפורמלי ואין להגיה כי תעשה כן בטוח השנים הקרובות. זאת, בשל היות הסורים מודעים כי בניסיונות הקיימות כיום בסוריה ובמזוה"ת תחקשה סוריה ל"עכל" את לבנון בגלל הסיבות הבאות:

• במישור הפנים-סורי ניצב המשטר העליון מראשית קיומו בפני התנגדותה של האוכלוסיה המוסלמית-סונית המהווה רוב בסוריה (כ-70%). סיפוח לבנון על שלל בעיותיה העדתיות יפר את המאזן הבינעמדי העדין הקיים בסוריה ויהווה קטלי-זטור להתנגדות פעילה מצד אותן עדות החשות עצמן "מקופ-חות" תחת שלטון העליונים. גם בתחום הכלכלי אין המשק הסוציאליסטי הריכוזי של סוריה בשל דיו כדי לקלוט את הכלכלה הלבנונית המתאפיינת בפתיחותה.

• במישור הבינעמדי ייתקל סיפוח לבנון בהתנגדות ערה-בית, בעיקר מצד עיראק ומצרים.

• סיפוח לבנון יתקבל בהתנגדות מצד ישראל ואף מצד ארה"ב.

בהעדר סיכוי של ממש לסיפוח פורמלי, רואה סוריה את הדרך הטובה להבטיח את האינטרסים שלה בלבנון על-ידי שמירת המשטר המסורתי במתכונתו הקיימת, להציג אי אלו תיקונים לטובת המוסלמים והשמאל. זאת, משום שהמשטר המסורתי בלבנון חלש במהותו, בנוי על איוונים הדדיים ולפיכך רגיש ביותר להשפעתה וללחציה של סוריה. לעומת זאת, אין המשטר הסורי הבעתיסטי מעוניין בכינונו של משטר שמאלני בלבנון. לכאורה זהו פרדוקס, אך למעשה תואמת גישה זו את מדיניותו הפרגמטית של אסד, המעוגנת בעיקרה באינטרסים סוריים ומוכנה לשם השגתם, "להגמיש" את העק-רונות האידיאולוגיים. התנגדות הסורים להקמת משטר שמאלני מתקדם בלבנון נובעת מכמה סיבות: חששם כי משטר כזה עלול להיות חזק ועצמאי ומידת תלותו בסוריה תלך ותפתח. משטר שמאלני עלול "לפול" לעבר מדינות ערביות יריבות לסוריה ולאפשר חירות רבה יותר לפלסטינים לפעול מתחומי לבנון, כאשר לסוריה לא תהיה שליטה על פעילות זו. מצב זה עלול לגרום את סוריה להסתבכות עם ישראל במקום ובמועד שלא היא בחרה בהם, ולחילופין עלול להיגרם לה הפסד יוקרה אם ישראל תפעל נגד המחבלים והיא תימנע מתגובה. כמו כן מעריכים הסורים כי במקרה של פעילות חבלנית, תהינה תגובותיה של ישראל כלפי לבנון שמאלנית חריפות יותר מתגובותיה כלפי לבנון מסורתית, המתאפיינות במידה רבה של ריסון עצמי. הסורים מודעים לכך שהקמת משטר מוסלמי

שלושה מהמתווכים הסוריים (מימין לשמאל): שר החוץ ח'דאם; סגן שר ההגנה נאג'י ג'מיל; הרמטכ"ל חכמת שהאבי

ביקורו בדמשק. „הסכם דמשק“ ו„מסמך הרפורמות“ העניקו למוסלמים הישגים מוגבלים, אך בו בזמן לא ביטלו את מעמדם העדיף של הנוצרים ושמרו על המסגרת המסורתית של המשטר הלבנוני. נשיאות לבנון נשארה בידי הנוצרים המרונים, אולם למוסלמים ניתן יצוג שווה בפרלמנט, חוזקו סמכויות ראש הממשלה המוסלמי ובוטל המפתח העדתי לגבי משרות הפקידות במנגנון הממשלתי. „הסכם דמשק“ לוה בהסכם נוסף בין סוריה לפלסטינים, בו נקבע כי סוריה תערוב ותפקח על „הסכם קהיר“ מ-1969. (הסכם המציב שורה של הגבלות בפני פעילות המחבלים בלבנון).

בעקבות הסכמים אלו הושגה הפסקת אש בין הצדדים היריבים, ולשם שמירה על קיומה הוקם מנגנון של ועדות משותפות של כל הצדדים, בהשתתפות סוריה. לקראת מחצית פברואר מצאה סוריה את עצמה בפסגת הצלחותיה בטיפול במשבר הלבנוני. עלה בידה לכפות על הצדדים הסדר מטעמה ולפי רוחה והועמקה שליטתה בלבנון. אולם באורח פרדוכסלי סימלה הצלחה זאת את ראשיתו של אותו תהליך שהביא לשקיעתה הגוברת של סוריה בביצוע הלבנונית; שכן יישומה של ההסכם הפך לגבי סוריה למבחן של יוקרה אשר אילץ אותה להעמיד את מלוא משקלה כדי לנסות ולמנוע את פיצוץ; במהלך פברואר ומרס 1976 התברר עד מרתה כי „הסכם דמשק“ הפך לפיסת נייר גרידא, שכן השמאל והמחבלים שלא היו מוכנים לקבלו יצאו חוצץ נגדה. סגן אהמד אל ח'סיב ערק מהצבא הלבנוני, הקים את „צבא לבנון הערבי“ והביא

שמאלני בלבנון תושג רק לאחר הכרעתם הצבאית של הנוצרים, וכי הכרעה כזאת תושג רק לאחר מלחמת אורחים ממושכת, אשר הסורים היו רוצים למנועה.

הסורים היו רוצים לראות את לבנון מאוחדת ובלתי מחולקת. תפיסתם זאת מעוגנת בעקרונות אחדות העולם הערבי של הבעת. אך יש לה גם מניעים מעשיים יותר, שהעיקרי שבהם הוא החשש שמדינה נוצרית בלבנון תהיה „ישראל שנית“ במזהות. התנגדות זו של הסורים לחלוקת לבנון אף הגיעה אותם לצאת באיומים בוטים כלפי כל הצדדים היריבים: „לא נרשה לחלק את לבנון“, אמר שר החוץ הסורי, הוסיף: „כל צעד כזה פירושו התערבותנו המיידית. לבנון היתה חלק מסוריה ואנו נחזיר אותה עם כל ניסיון מעשי של חלוקה.“

סוריה כמתווכת בין הצדדים

תפיסות אלה עמדו ברקע הפעילות הסורית בלבנון. מתחילת המשבר (אפריל 1975) ועד ינואר 1976 פעלה סוריה כמתווכת בין הצדדים היריבים ולא כצד המעורב ישירות במשבר. במסגרת זאת ניסו הסורים כוחם בסיוע ללבנונים להקים מסגרות להידברות בין הצדדים ולהגיע להסדר כלשהו. בתקופה זאת עדיין נהנתה סוריה ממעמד של מתווך המקובל כמעט על כל הצדדים היריבים. בתחום המעשי התאפיינה מדיניותם של הסורים בתקופה זו בדרך-פרצופיות. בעוד שמעל לפני השטח הם פעלו ליישוב המשבר, הרי בו בזמן תרמו לליבוז על-ידי תמיכתם בפלסטינים (ובעקיפין בשמאל) באמצעות אספקה בלתי פוסקת של נשק ותחמושת. להוציא מקרה חריג של שיגור כמה גדודי צבא שחרור פלסטיני (צש"פ) מסוריה לאיזור טריפולי (מחצית ספטמבר), נמנעו הסורים בתקופה זאת מלסגר כוחות מטעמם ללבנון ומלהסתבך במעורבות ישירה במשבר.

בתחילת 1976 הוצבו בעיות חדשות בפני הטיפול במשבר בלבנון. במחצית הראשונה של ינואר חלה החרפה ביוזמת הנוצרים, אשר כיוונו מהלכיהם נגד מחנות פליטים פלסטיניים. החרפה זו האפילה במידה רבה על המאמץ הסורי באותה עת במועצת הביטחון והיפנתה את הורקורים לעבר לבנון. המשבר הלבנוני נכנס, איפוא, לשלב שחייב שינוי בדרכי הפעולה הסוריות שהתבססו עד עתה על נסיונות תיווך בלבד. מצב זה תואר היטב על-ידי אסד בנאומו ב-20 ביולי: „... התאספנו כאן בדמשק... וחשבנו מה אפשר לעשות לשם הצלת המצב. השקענו כבר מאמץ מסוים, סיפקנו נשק, נתנו תחמושת וכל זה לא הצליח להציל את המצב. כמובן שדנו בעניין זה מהיבטיו השונים ובאפשרויות של מלחמה בינינו לבין ישראל... החלטנו שאין ברירה אלא להיכנס להציל את ההתנגדות (הפלסטינית). החלטנו להיכנס תחת שלט צש"פ...“ בעקבות החלטה זאת החזירה סוריה ללבנון גדודי צש"פ ויחידות „צאעקה“ שחננו בשטחה, במטרה למנוע הכרעה נוצרית וליצור איזון בשטח בין הצדדים היריבים. איזון כזה, לדעת הסורים, היה הכרחי כדי לכפות הסדר פוליטי על הצדדים. הסדר כזה היה „הסכם דמשק“ שהטילה סוריה על הצדדים היריבים בלבנון (21 בינואר) ושעקרונותיו מצאו ביטוי נוסף, במסמך הרפורמות“ עליו הכריז נשיא לבנון (14 בפברואר) בעקבות

3. ראינו לעיתון הכוונתי „אל ראי אל עאם“, 7 ינואר 1976.

מגלים התנגדות עיקשת לפלישה הסורית. על כך כתב העיתון הכויתי „אל קבס“: „הסורים חשבו שכפי שנמנע הפתח בעבר מהתנגשות עם דמשק, כן גם עתה יחזור בו למראה הטנקים הסוריים השועטים בבקעת הלבנון. מה שקרה הוא שהפתח למד מנסיונו בספטמבר 1970 כי נסיגה במטר אחד במקום אחד, מביאה לידי נסיגה של קילומטרים רבים...“

● תנאי השטח ההרריים בלבנון היקשו על השריון הסורי להילחם בכוחות חי"ר הממוקמים בצידו הצירים ובשטח בנוי, מה גם שהסורים לא היקצו די הצורך כוחות חי"ר להגנת השריון. לעומת זאת, השכילו המחבלים — בעזרת נשק ג"ט המצוי אצלם בכמויות ניכרות (בעיקר מרנ"טים ורנ"טים) — להסב אבידות כבדות לשריון הסורי.

● לסורים היו עקבות אידיאולוגיות-לאומיות בכל הנוגע למלחמתם בפלסטינים. עכבות אלו מנעו מהם להפעיל את חיל-האוויר וחיל-התותחנים שברשותם להפצצות מאסיביות של מחנות הפליטים הפלסטינים.

● כוחות הקומנדו הסוריים שהיו מוצבים בביירות ובערים נוספות בלבנון נלחצו על-ידי כוחות השמאל והמחבלים, ויחד משהביאו תועלת הפכו למעמסה על הפיקוד הסורי.

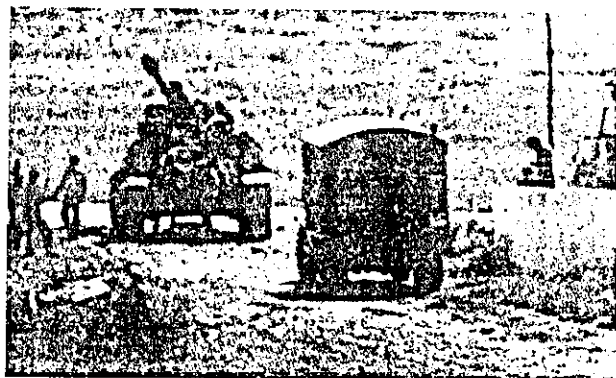
● הכוחות הפרו-סוריים בחיבי לבנון ובעיקר כוחות צש"פ וה„צאעיקה“ שהיו אמורים להיות „גיס חמישי“ שיסייע בידי הפלישה — נפלו כפרי בשל לידי המחבלים והשמאל.

● האוכלוסיה הלבנונית היתה עוינת לסורים, וגילתה במקרים רבים התנגדות פעילה לפלישה.

מאוחר יותר טענו דוברים סוריים כאילו לא רצתה סוריה להגיע לביירות ולפתור את המשבר באמצעות מהלך-צבאי מכריע, או כאילו הפסיקו הסורים התקדמותם בשל הפצרות מדינות-ערב. טיעונים אלה אינם אלא ניסיון שלאחר מעשה להמעט במשמעותו של הכישלון הצבאי אותו נחלה סוריה במחצית הראשונה של יוני.

לנוכח התפתחויות חמורות אלו הועמד משטר אסד במחצית הראשונה של יוני במבחן קשה ומכריע, הקשה ביותר מאז עלייתו של אסד לשלטון (כזכור עלה אסד לשלטון בעקבות כשלון ההתערבות הסורית בירדן בספטמבר 1970...). אולם, דווקא בנסיבות אלו הוכיח אסד ליריביו מבית ומחוץ כי אכן הוא „אריה“ (בערבית — „אסד“), הגיחון בקור רוח ומסוגל להבחין בשגיאותיו ולתקנן: לאחר שהחיש אל הגבול העיראקי כוחות צבא ניכרים וניטרל את האויב העיראקי ממזרח, התפנה אסד להמשיך בטיפול במשבר הלבנוני. בשלב זה חלה תפנית בטקטיקה הסורית בלבנון, כאשר במקום לנסות ולהביא להכרעה על-ידי צעד צבאי מכריע, החלו הסורים להפעיל על המחבלים והשמאל לחץ מתמשך, במטרה להחליש את כוחם ולשוב ולנהל עימם משא-ומתן מדיני מתוך עמדת כוח.

במקביל, חדלו הסורים מהתנגדותם העקבית לטיפול בינערבי במשבר הלבנוני וגילו „נכונות“ לשתף פעולה עם מתווכים ערביים ועם כוחות משלוח ערביים בלבנון. זאת, בכדי להרפות את הלחצים הערביים ומתוך הנחה שממילא תישאר סוריה הגורם הצבאי החזק בשטח, גם אם ישוגרו ללבנון כוחות משלוח ערביים. בהתאם לטקטיקה הסורית החדשה, החל

כוחות שריון סוריים נכנסים ללבנון

להתפוררותו של צבא לבנון, שעד אז שמר על מידה של ליכוד במלחמת האזרחים. התפוררותו של הצבא הלבנוני שימשה קטליזטור למכלול אירועים שהסעירו את הזירה הלבנונית, ובכלל זה „הפיכת“ אל אהדב (11 במרס), ובעקבותיה הסלמה חמורה ומקפת בקרבות בביירות, טריפולי והר הלבנון.

מעורבות צבאית ישירה בלבנון

התפתחויות אלו פגעו קשות במעמד סוריה בלבנון, בהמשך כי למעשה נכשל ההסדר הסורי. לסורים לא נותרה ברירה: היה עליהם לצאת נגד השמאל והפלסטינים מפדי ההסכם ולהתערב בלבנון כנגד מי שנחשבו לבני-בריתם הטבעיים. בשלב הראשון, ממרס ועד תחילת יוני, הסתפקו הסורים ב„טפטוף“ כוחות צבא ללבנון. תחילה התדירו מספר גדודי קומנדו לערים מרכזיות בלבנון, ומאוחר יותר קידמו כוח משוריין אל עבר הגבול הסורי-לבנוני. במחצית מאי אף החלו הסורים להפעיל כוחותיהם באזור טריפולי כנגד גורמים מקרב השמאל והמחבלים. במקביל להכנסת הכוחות ללבנון, המשיכו הסורים במאמציהם להביא להסדר פוליטי. במסגרת זאת עלה בידם להביא לבחירת אליאס סרכיס כיוורשו של פרגייה ולהניע את הפלסטינים להתום על הסכם חדש עם סוריה (16 באפריל). אולם כל אלו לא הביאו לפריצת דרך במשבר הלבנוני ולקראת סוף מאי מצאה עצמה סוריה במבוי סתום בכל הקשור לטיפול במשבר. לנוכח מצב זה החליטו הסורים בסוף מאי לפתוח בשלב חדש ומכריע במעורבותם הצבאית בלבנון: הם החליטו להטיל כוח משוריין גיכר (בסדר גודל דיביזיוני), אשר ישתלט תוך פרק זמן קצר על אזורי מפתח בלבנון (ובתוכם ביירות) ויביא להכרעה מהירה במשבר הלבנוני. הכרעה כזאת, סברו הסורים, תאפשר להם לבצע שלוש פעולות: להפסיק אחת ולתמיד את הקרבות בלבנון; להכשיר את הקרקע לכניסת סרכיס לתפקידו; לכפות על הצדדים הסדר מדיני ברוח התפיסה הסורית.

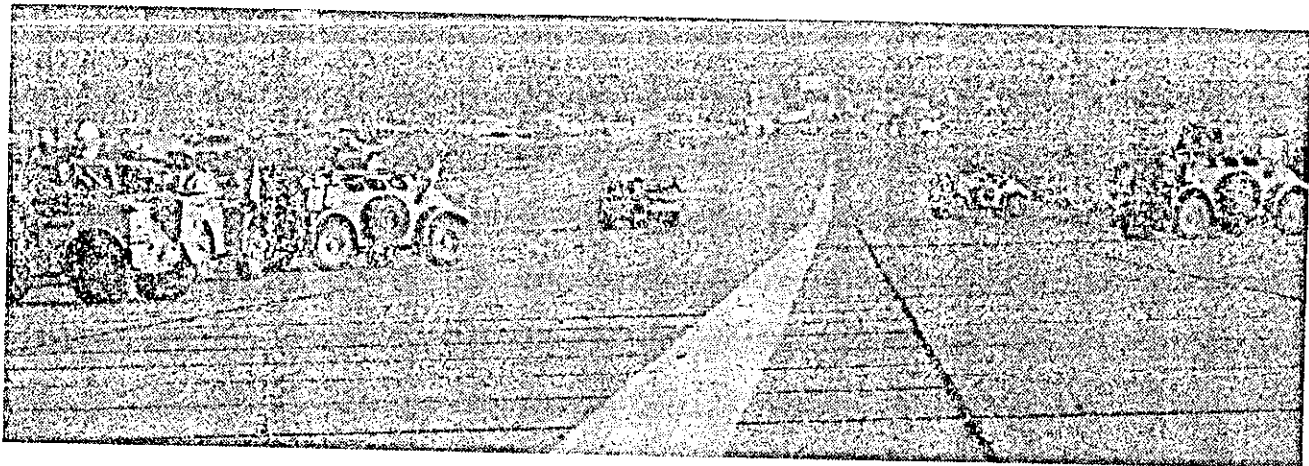
ב-11 ביוני פתחה דיביזייה סורית משורינת במתקפה נרחבת בלבנון לעבר ביירות, טריפולי (בצפון), וצידון (בדרום). מתקפה זו הסתיימה בכישלון מחפיר: כוחות הצבא הסורי „נתקעו“ במבואות הערים טריפולי, ביירות וצידון ולא עלה בידם לכבוש אף אחת מהן. הסיבות העיקריות לכשלונם של הסורים הן כדלקמן:

● הסורים טעו בהערכת נכונותם ויכולתם של הפלסטינים וכוחות השמאל להילחם כנגדם, והפתעו משגילו כי הללו

לבנון

כיווני המתקפה של הצבא הסורי בלבנון ב-6 ביוני 1976

הכוח הבינערכי בשדה-התעופה בירוח

פני סוריה לאן?

מסקירת מאפייני מהלכה העיקריים של סוריה בלבנון, מסתבר כי אסד השכיל להפוך תבוסה ניצחת לעמדה סורית משופרת, הטומנת בחובה מבחינת סוריה סיכויים לצאת מה משבר הלבנוני כשידה על העליונה. נראה כי המשך טיפולה של סוריה במשבר הלבנוני יושתת גם בעתיד על שילוב של לחצים צבאיים בשטח עם מהלכים פוליטיים. הלחץ הסורי מכוון בשלב הראשון נגד הפלסטינים, ולאחר מכן נגד הש"מ מאל. משיצליחו הסורים להכניע את הפלסטינים והשמאל, הם עלולים להפנות לחצם נגד הנוצרים, בעלי בריתם הנוכחיים, כדי להגיע למצב בו לא יהיו בלבנון מנצחים או מנוצחים. מצב מאוזן שכזה יקל על הסורים לכפות פיתרון מדיני מטעמם על הצדדים היריבים.

קשה לחזות כיצד תסתיים פרשת התערבותה של סוריה בלבנון, אולם ניתן לציין מספר עקרונות שימשיכו להנחות את הטיפול הסורי במשבר הלבנוני:

- הצבא הסורי יישאר בלבנון למשך פרק זמן ארוך ובלתי מוגדר, כאשר הסורים עשויים לנסות להשיג „לגיטימציה“ לבנונית להישארות צבאם.
- בקעת הלבנון — שלה חשיבות אסטרטגית ראשונה במעלה מבחינת סוריה — תישאר בחסות סורית גם אם פור מאלית תמשיך להשתייך ללבנון, וגם אם בפומבי ימשיכו הסורים להתנגד בתוקף לחלוקת לבנון.
- כל פיתרון למשבר הפנים-לבנוני יושתת על עקרונות „מסמך הרפורמות“.
- כל הסדר בין הפלסטינים למדינה הלבנונית יושתת על עקרונות „הסכם קהיר“ מ-1969.
- יוקם צבא לבנוני חדש בחסות סורית. יתכן כי הגוף המוקם כיום בבקעת הלבנון והקרוא „חלוצי הצבא הערבי הלבנוני“ ישמש גרעין ושלד לצבא הלבנוני החדש.

הסיכונים למדינת ישראל

בשלב זה, רחוק עדיין המשבר הלבנוני מהכרעה ומפיתרון סופי. על אף ההצלחות הסוריות האחרונות, עדיין מסרבים הפלסטינים להיכנע לסורים. גורמים יריבים בפנים לבנון נחר-

„המכבש“ הסורי ללחץ על המתבלים והשמאל. במקביל, הגיבו גם הנוצרים פעולותיהם כנגד יריביהם. לחצים אלו הניבו שורת הישגים לנוצרים ולסורים: בבירות הצליחו הנוצרים להשתלט על מחנות הפליטים תל זעתר, ג'סר אל באשא, ועל השכונה המוסלמית נבעה, ובכך „לטהר“ את חלקה המזרחי של העיר הנתון לשליטתם. בבקעת הלבנון ערכו הסורים מבצעי „טיהור“, ובמקביל העמיקו את אחיזתם האזרחית באי-זור על-ידי שורה נרחבת של צעדים המכוונים להביא ל„סורי-וציה“ של בקעת הלבנון. באיזור העיר טריפולי שבצפון הצליחו הנוצרים לכבוש שכונות מוסלמיות שמדרום לעיר והגבירו בכך את טבעת הכיתור סביבה.

בד בבד עם הלחץ הצבאי, החלו הסורים במו"מ מדיני עם הפלסטינים. במו"מ זה הושגו שני הסכמים (ב-12 ביולי וב-20 בו) בהם התחייבו הסורים לסגת מטריפולי, צידון וצופר אל בקעת הלבנון ואל איזור עכאר שבצפון. הסכמים אלו לא קוימו במלואם עד היום. הלחץ הסורי המתמשך אילץ את הפלסטינים להגיע להסכם נוסף עם הסורים במחיר ויתורים מרחיקי לכת מצידם. הסכם זה הושג ב-29 ביולי ובו הצליחה, למעשה, סוריה להטיל תכתיב על הפלסטינים: חלקו הראשון של ההסכם כולל הדעה משותפת סורית-פלסטינית המגדירה את תלותו האסטרטגית של אש"פ בסוריה אשר „היתה ותמשיך להיות בסיס המאבק של העם הפלסטיני במאבקו הלאומי נגד הקיום הציוני“. בהדעה משותפת זאת מצדיק אש"פ את דרכה המדינית של סוריה בהתנגדותה להסדר הביניים בסיני ולמדיניות המצרית. גם חלקו הלבנוני של ההסכם פוגע קשות באש"פ, שכן הוא משתית את יחסיו עם לבנון על בסיס „הסכם קהיר“ מ-1969, קובע את „מסמך הרפורמות“ (שכוזר דחוהו הפלסטינים והשמאל) כבסיס להסדר מדיני בלבנון, ותוקע טריז בין אש"פ לבין בעלי בריתו השמאלנים על-ידי הצגת אש"פ כמי שאינו צד בסכסוך.

גם הסכם זה לא קידם את יישוב המשבר הלבנוני. זאת בעיקר משום שהסורים סבורים שחתימת הפלסטינים על ההסכם היתה צעד טקטי בעיקרו המכוון לשפר את מצבם, ושעדיין לא עלה בידם להביא את אש"פ „על ארבע“ לדמשק. לפיכך נראה כי הסורים מתכוונים להמשיך בלחץ הצבאי על הפלסטינים כדי להשיג מהם ויתורים פוליטיים נוספים עד להכניעתם הסופית.

4. רדיו דמשק, 29 ביולי 1976.

על-ידי אנשי צבא סוריים. דווקא משום שסוריה שפכה במשבר הלבנוני דם פלסטיני רב, יגבר הלהט הסורי „לכפר“ על כך על-ידי פעילות מדינית שמטרתה להנחיל הישגים ראוותניים לפלסטינים. פעילות כזאת עלולה למצוא את ביטוייה ביוזמות סוריות חדשות באו“מ, מלוות בתרגילי „הליכה על הסף“ כדוגמת פרשיית מנדט אונדו“פ (נובמבר 1975) או בהיתר לפעילות המחבלים ברמת הגולן. סוריה חוקה עלולה גם לדרבן את הממשל האמריקני שלאחר הבחירות להפעיל לחצים מדיניים כבדים על ישראל במטרה להגיע לוויתורים במסגרת הפרדת כוחות בגולן. זאת, במטרה לתת גם לסוריה „גנת“ נכבד במסגרת הסכמי הביניים לאחר שזו נותרה „מקופחת“ בעקבות הסדר הביניים בגולן. במקרה כזה עלולים הסורים לעמוד בתוקף על התנחיתם המוכרת „להצמיד“ כל הסדר בגולן להסדר עם הפלסטינים, כך שהלחץ האמריקני עלול להיות מופעל על ישראל גם בנושא הפלסטיני.

גם תסריט אפשרי הפוך אינו נעדר סיכונים מבחינתה של ישראל. לפי תסריט זה תתקשה סוריה לכפות הסדר ולהיחלץ ב„כבוד“ מהביצה הלבנונית. במקרה כזה עלולה סוריה לראות בישראל את הגורם ש„יסייע“ לה להיחלץ מלבנון. זאת, על-ידי סירוב להארכת מנדט אונדו“פ ו/או על-ידי „הימום“ הגבול ברמת הגולן, שיסייעו לאסד להוציא כוחותיו מלבנון בטענה שעליו להפנותם למול ישראל. להתפתחות כזאת עלולה להיות דינמיקה משלה, וגם אם הסורים לא יתכוונו להביא למלחמה, הם עשויים למצוא עצמם נאלצים להסתבך בשרשרת של מעשי איבה עם ישראל. בהקשר לכך די לזכור את היגררותה של מצרים למלחמת ששת הימים לאחר היחלצותה מתימן.

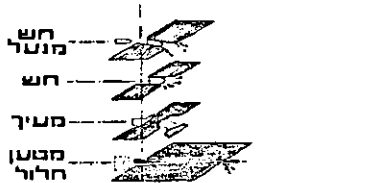
למרות זאת, נראה כי מבחינה ישראלית עדיף התסריט של סוריה מוכה ומוחלשת כתוצאה ממעורבותה בלבנון. סוריה כזאת עשויה להיות פחות מתוחכמת במישור המדיני, משום שהיא תיאלץ להסתמך ביתר שאת על מדינות ערביות רדי-קאליות כגון עיראק, לוב ועל ברה“מ. יתירה מזאת, סוריה כזו עשויה להיגרר לסבך של בעיות פנימיות ומשברים חוזרים שיתלשו את כושר עמידתה מול ישראל גם במישור הצבאי.

שים בהחלטתם להילחם „עד הניצחון הסופי“, ומדינות ערביות כגון עיראק ומצרים ממשיכות גם הן לבחוש בקלחת הלבנונית ולחוק את ידי מתנגדיה של סוריה. ישראל, כצופה מהצד במשבר הלבנוני, מפיקה לכאורה תועלת ממהלך ההתפתחות בלבנון ובעולם הערבי. לנגד עיניה מתגלה תמונת מצב בה שקועה סוריה בלבנון ואינה מתפנה למהלכים מדיניים או צבאיים נגדה; העולם הערבי מפולג; הפלסטינים מוכים ובגבול ישראל-לבנון מתפתחת מדיניות של „גדר טובה“... לכאורה, מצב הטומן בחובו יתרונות עבור מדינת ישראל. אולם, ראיה כזו היא שטחית ולטווח קצר בלבד. שומה עלינו לחשוב צעד אחד קדימה ולנסות לבחון סיכונים הצפויים לנו כתוצאה מכוונוי ההתפתחות האפשריים במשבר הלבנוני.

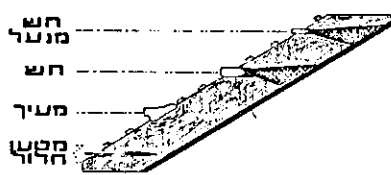
הסיכונים העיקריים עמם עלולה ישראל להתמודד בעתיד, נובעים מתסריט אפשרי לפיו תצא סוריה מהסבך הלבנוני כשידה על העליונה. במקרה כזה עלולה ישראל למצוא עצמה מול משטר סורי שרכש לעצמו יוקרה מחודשת ועמדת כוח ניכרת בעולם הערבי. משטר סורי שכזה יוכל לגבש סביבו „חזית מזרחית“ שתשתרע מראש הנקרה ועד עקבה, כשבתוכה אפשר שתשתלב עיראק. חזית כזאת עלולה להתחדש על-ידי סוריה כבסיס אפשרי למהלכים צבאיים נגד ישראל לאחר הבחירות בארה“ב. ראוי להדגיש כי תסריט כזה נצפה גם על-ידי הסורים, כפי שמבהיר בטאון הצבא הסורי: „העניינים בלבנון התפתחו בצורה המצביעה כי לבנון עומדת להיחת רתומה לאסטרטגיה הערבית. פירוש הדבר כי לבנון — שהאויב הציוני חשב כי אין לה קשר עם המאבק הישראלי— ערבי — עלולה להפוך ללבנון העומדת איתן במאבק זה...“ לפי תסריט זה תהפוך לבנון למדינת חסות סורית. בבקעת הלבנון תהא נוכחות צבאית סורית דרך קבע. לדרום הלבנון עלולים הסורים להתדיר יחידות צבא מטעמם או כוחות בח-סותם, אשר יהיו איום לישובי הצפון. גם הצבא הלבנוני עלול לשנות פניו ולהפוך לצבא מצויד בנשק מזרחי חדיש, ומאמץ

5. גיש אל שעב“ 1 ביוני 1976.

CHOBHAM – שריון חדיש לטנקים ציפטיין

שריון בלדה

שריון CHOBHAM

השוואה בין האפקטים של קליעים שונים על שריון בלדה ועל השריון השכבתי החדש

- בולי השנה הודיעו הבריטים כי חתמו חוזה עם אירן בשווי 500 מיליון ל"ש למכירת מספר גדול של טנקים „ציפטיין“. הטנקים, שייקראו SHIR (אריה) יהיו מצוידים בתותח חים 120 מ"מ, בתחמושת חדישה ביותר, כולל מנעל מיוצב סנפירים (APFSDS) ובמערכת בקרת אש מעולה. המנוע יהיה מתוצרת רולסרויס בחשק 1,200 כ"ס.
- השריון המתוכנן לטנקים אלה הוא תוצאת מחקר שארך כ-10 שנים ועלה לבריטים 6 מיליון ל"ש. זהו שריון שכבתי הנקרא בצורה סתמית CHOBHAM ואשר על הרכבו אין המפתחים מוכנים להרחיב את הדיבור, אולם נראה כי הוא מורכב משלוש שכבות:
- אלומיניום, בו יש לאנגלים ניסיון רב לאחר ייצור הסגסוגת X3034 עבור הטנק הקל „סקורפיון“.
- חומר קרמי קשה שתפקידו לספוג חלק ניכר מאנרגיית הפגיעה של הקליע.
- שריון בלדה כביסי.
- המפתחים טוענים כי השריון החדש מאפשר הגנה בליסטית משופרת לטנק ללא תוספת משקל. בעזרת משחק בעובי של כל שכבה, ניתן להגיע להגנה בליסטית יעילה כנגד כל סוג קליע. לוחות ניסוי עמדו כבר בירי של פגזי ח"ש ומעיד 120 מ"מ אנגלי, מסען חלול של טיל ג"ט „סווינגמייר“, וכנראה גם ח"ש-מנעל מיוצב סנפירים (כמו הקליע של T-62 סובייטי המדאיג ביותר את המערב כיום). לצורך התכנון יבעצו הבריטים, ככל הנראה, אופטימיזציה לכל חלק של הטנק, כך שיעמוד בפני סוגי הקליעים העלולים לפגוע בו.
- תוספת המחיר עקב השריון החדש אינה עולה על 1-2 אחוזים ממחיר הטנק, שהוא כ-200,000 ל"ש.